

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

Kancaada söökti acıktap kördi,
Kalturuuş ünile suradı:
"Közöör slerdin ottu,
Köksöör slerdin oylu,
895 Kandıy baatırdın sööğün
Kancaalap algan cüriger?"-
"Men Alıp-Manaş baatırdın
Añıtarlı nacızı bolgom.
Bolujarga bargon bolgomı
900 Kaydar baza, arga çok,
Ak-boro at
Cal castanıp ölüptir,
Alıp-Manaş baatır
Ceñ castanıp ölüptir",-
905 Ak-çabdar attu
Ak-Köböñ onoydo ayttı.
Ak baştu kargan öböğön
Köstin cajn tögüp iydi.
Ay kaptırğa tübineñ
910 Togus kılru ces sogoondı.
Türgen minda çıgarıp aldı.
Aylandıra tudup, körör bolzo,
Sürekey tataganı çok boldı.
Onı körgön Ak-Köböñ
915 Togus kılru ces sogoondı
Kargan öböğönön blaab alala,
Türgen-suuga çaçıp iydi.
Ak-çabdar adına minip,
Onoñ an uçup iydi
920 Ak baştu kargan kemeçi.
Turup boldoy otura tüştı,
Köstin cajn toktoçıp bolboy,
Köñkörö tüjüp öksöy berdi.
Alıp-Manaşka kilep,
925 Açuun badıstırbay ıyladı.
Toguzon kulaş şüitinin alıp,
Togus kılru ces sogoondı

Kayıstaki kemiği gördü
Titrek bir sesle sordı:
"Gözleriniz sizin ateşli,
Göğsünüz sizin neşeli,
895 Hangi bahadının kemiğini,
Bağlayıp aldın?"
"Ben Alıp-Manaş bahadının,
Andlı dostuydum.
Kötü belaya uğradığımı bilip,
900 Yardıma gittim; ne yazık ki çare yok,
Ak-Boz at
Yelesine yaslanıp ölmüş,
Alıp-Manaş bahadır,
Koluna yaslanıp ölmüş".
905 Ak-Yeleli atlı,
Ak-Köböñ böyle dedi.
Ak başlı ihtiyar atan,
Göz yaşını döktü.
Güzel sadak içinden,
910 Dokuz köşeli bakır oku,
Hemen burada çıkardı.
Evirip çevirip baksa,
Çok fazla pası yoktu.
Bunu gören Ak-Köböñ
915 Dokuz sırlı bakır oku,
İhtiyardan çekip alıp,
Hemen suya attı.
Ak-Yeleli atına binip
Oradan uçar gibi gitti.
920 Ak başlı ihtiyar gemici,
Ayakta duramayıp oturdu.
Gözyaşını durduramayıp,
Yatıp hıçkır hıçkır ağladı.
Alıp-Manaş'a üzülip
925 Acısını dindiremeyip ağladı.
Doksan kulaç ağrı alıp,
Dokuz sırlı bakır oku,

Şüüp tudarına cürüp iydi.
Ak-çabdar atka mingen
930 Ak-Köböñ baatır
Alıp-Manaş bekteyle,
Ay canın körbös edele,
Oyto cana bunlarda,
Erceneli ak-boro at
935 Teñeriden tüjüp keldi.
Cer tamının oozındağı
Kara tuunu çarçalta tepti,
Alıp-Manaş baatır
Tumalanıp ölbös etti.
940 Atın canıs çarak kılı bolup,
Oyto cana çıga berdi.
Onıñ kiyninde ak-boro at
Bir kezekke şindep turala,
Alıp-Manaşka kiledi.
945 Alıs orodoñ çıkararga sanandı.
Teñeriden canıs çarak kıl bolup
Uçup tüşpey kanaytu.
Tüjüp kelgen boyınça,
Küçtü boyı tura tüştı.
950 Alıp-Manaş catkan tamulu orogo
Torko kuyrugın tüjürüp iydi,
Alıp-Manaş baatır
Adının kuyrugınañ ala koydı,
Toguzon kulaş oronıñ
955 Kabortozına çıgıp cürele,
Adının kuyrugın üze tarup,
Oyto tömön tüştı.
Onıñ tabijına
Cer teñeri silkinip kaldı,
960 Biyik tuular sına bergiledi.
Ak-Kaannın aduçılan
Arka-tuula kelgilep,
At kılındı kuulgan
Ak-boro attı

Tutup çıkarmaya gitti.
Ak-Yeleli ata binen
930 Ak-Köböñ bahadır,
Alıp-Manaş kapatıp,
Ay ışığını görmez edip,
Geri döndüğünde,
Kutsal Ak-Boz at,
935 Gökten inip geldi.
Zindanın ağzındaki,
Karadağı tepip fırlattı.
Alıp-Manaş bahadın
Boğulmaktan kurtardı.
940 At kılı gibi olup
Tekrar gökyüzüne çıkavardı.
Ondan sonra ak-boz at,
Bir süre bakıp durup
Alıp-Manaş'a acıdı.
945 Zindandan çıkarmay düşündü.
Gökten önce kıl haline gelip
Uçup indi
İnip gelince
Önceki haline geldi.
950 Alıp-Manaş'ın yattığı zindana,
İpek kuyruğunu salladı.
Alıp-Manaş bahadır,
Atının kuyruğundan tuttu.
Doksan kulaç zindanın
955 Tam ortasına gelince,
Atının kuyruğunu koparıp,
Tekrar aşağıya düştü.
Onun gürlütüsüyle,
Yer gök sallandı.
960 Büyük dağlar parçalandı.
Ak-Kağan'ın okçuları,
Dağ-bayır koşup gelip,
At kılı gibi incelen.
Ak-boz atı

965 Sooro atkılup kaldılar.
Adıp turgan cerge cuuktabay
Argazı çoktoñ korkıgılap,
Ak-kaanga oyto kelele:
Alıp-Manaş baatırđın
970 Adın adıp bojodıp koydıbıs.
Emdi korkor neme çok,
Bistiñ möris boldı"-dep
Aydıskılabay kanaytu.
Erceneli ak-boro at
975 Ak ayaska oyto ıgala,
Cerdin üstün ebirede kördi,
Altay üstün aylandıra şındedi.
Emdi körtip turar bolzo,
Ceti colduñ beltirinde
980 Ceten ayn bay terek
Barbayıp turganın körtip iydi.
Teñeriniñ tübile
Onoor uçup cürüp iydi.
Buka keptü bustap braadat,
985 Ayu oşkoş ogıñp braadat.
Bay terektiñ tözine
Cedip kelele, köror bolzo,
Ceten aygırlı mal kelze,
Tabılbay kalar neme emtir.
990 Ceten örökö con kelze,
Curtap kalar ijik emtir.
Ogo cetken boyınça
Ak-boronıñn uykuzı keldi.
Colına catkan boyınça,
995 Kalın uykula uyuktay berdi.
Tüş cerinde körtip catsa,
Ak-boro at oyto
At iydezine cederi,
Alıp-Manaş baatır
000 Cerdin aldınañ ıgıan,
Onuñ arga-sümezi

965 Ok atıp vuramadılar.
Oraya yaklaşamayıp,
Çaresizlikten korkup,
Ak-Kağan'a dönüp gelip:
"Alıp Manaş bahadım,
970 Aunu vurup öldüremediler.
Şimdi korkacak birşey yok,
Zafer bizim oldu" deyip,
Söylediler.
Kutsal ak-boz at,
975 Gök yüzüne tekrar çıkarak
Yeryüzünü bakıp gördü.
Altay üstünü bakıp inceledi.
Şimdi bakıp görse,
Yedi yolun kavşağında
980 Yetmiş dalı kutsal kavak,
Yayılp durduğunu gördü⁽²⁸⁾.
Gök yüzünde,
Oraya uçup gitti.
Boğa gibi böğürüp gitti.
985 Ayı gibi bağırıp gitti.
Kutsal kavağın dibine,
Vanıp gelip, görse,
Yetmiş aygırlı mal gelse,
Bulunmayacak gibiymiş.
990 Yetmiş beyli halk gelse,
Konaklayabileceği yermiş.
Oraya vanır varmaz,
Ak-bozun uykusu geldi.
Yatar yatmaz da,
995 Derin uykuya dalıverdi.
Bir düş görse⁽²⁹⁾.
At-boz atı tekrar,
At gücüne kavuşturmayı,
Alıp-Manaş bahadın,
000 Yer altından çıkarmaya,
Onun çaresi, yolu,

Cer teñeri tözinde
Kümüş-küreñ attu
Küler-bay kaannıñ cerinde emtir
1005 Ak-boro at ondo batır.
Küler-bay kaannıñ örgöö canında
Üç tüñey altın tuular turat,
Ol tuulardıñ edeginde
Üç teğerek arjan köldör cadın,
1010 Ortodogı köldö
At bajiñça altın köbük
Tünge-tüşke kaykalap cüret.
Onı tudup algajın,
Öçkön ot kamılar,
1015 Ölgön baatur tiriler
Arga-ıyde ondo emür.
Ondıy tüşti körlö,
Ak-boro at oyğondı.
Aylandıra körtip turza,
1020 Ondıy ok түş körrögö kelgender
Ne le tınar tındular
Çirey tepken uyuktap catular,
Onı körgön ak-boro
Ak cerge ańdanıp iydi,
1025 Ak ölönnön üzüp cidi,
Arjan suudañ amzap içti.
Cer teñeri tözin köstöp,
Kanattu kuştıy uçup iydi.
Kañça tuumı ajıp,
1030 Kañça suumı keçip.
Tündü-tüşti cürüp iydi.
Baza birde körtip kleetse,
Kümüş küreñ attu
Küler-bay kaannıñ
1035 Küreñ torko Altayına
Cedip kelgen turbay kayttı.
Ol cerdin tuularına,
Ağıp түşken suularına

Yerle göğün birleştiği yerde,
Gümüş-Boz atlı,
Küler-Bay Kağan'ın yurdundaymış.
1005 Ak-boz at oraya varmış.
Kağan'ın otağının yanında,
Üç benzer⁽³⁰⁾ altın dağ vardır.
O dağların eteğinde
Üç yuvarlak kutsal göl yatmakta.
1010 Ortadaki gölde
At başınca altın köpük,
Gece-gündüz çalkalanmakta,
Onu tutup alınca,
Sönen ateş tutuşur,
1015 Ölen yiğit dinilir.
Bütün çare yol ondaymış.
Böyle düşü görünce,
Ak-boz at uyandı.
Etrafına bakıp görse,
1020 Öyle düş görmeye gelenler,
Her çeşit canlılar,
Boylu boyunca uzanıp uyumuşlar.
Bunu gören ak-boz,
Ak yerde ağandı.
1025 Gök ottan koparıp yedi.
Kutsal sudan tadıp içti.
Yer-gök dibini gözleyip.
Kanatlı kuş gibi uçtu.
Nice dağı aşıp,
1030 Nice suyu geçip.
Gece-gündüz koştu.
Nihayet bir ara baksa,
Gümüş-boz atlı,
Küler-Bay Kağan'ın,
1035 Koşu boz ipek Altay'ına.
Yetip vanıp durdu.
O yurdun dağlarına.
Akip giden

- Calın cayıp, mürgidi.
 1040 Caynap, minayda aydıp turdı:
 "Kanattuda ak-boro at
 Eezi çok artıp kaldı,
 Er cakşızı Alıp-Manaş
 Cer aldında ölüp cadı.
 1045 Kümüş küreñ attu
 Küler-bay kaanga
 Caman sanap men kelbedim,
 Küreñ torko Altaydañ
 Em bedrep kelgen edim.
 1050 Küler-bay kaannañ
 Boluş surap cürgen edim"-
 Onoydo ak-boro aydarda ,
 Küler-baydın cer-suuzı
 Küünzep neme aytadı,
 1055 Karuuzın sakıgan ak boro.
 Bir de karuu albadı.
 "Unçukpas cerge ne kadılar?"
 Boluşpas nemege ne caynaar?
 Onoydo ak-boro sananala,
 1060 Cañıs çarak kıl bolup,
 Teñeri tübine çığa berdi.
 Üç arjan köldiñ üstine
 Cedip kelgen şindep turdı.
 Ak-boro attıñ kelgenin
 1065 Kümüş-küreñ at bilbedi,
 Küler-bay kaan bilbedi,
 Ay kanattu karçagalan bilbedi,
 Arsil taygıl ıytteri sespedi.
 Üç köldi ebirede karuuldagan
 1070 Kara agaştıy çerüleri,
 Kañça tümen baatırılar,
 Kös körötön kamdanı,
 Kañça cüzün tarmaçaları-
 Onçozi neme sespediler.
 1075 Ce ortodogı köl

- Yelesini yayıp dua etti.
 1040 Yalvarıp şöyle dedi:
 "Kanatlı ak-boz at,
 Sahibi yok,kimsesiz kaldı,
 Er hası Alıp-Manaş,
 Yer altında ölüyor,
 1045 Gümüş-boz atlı,
 Küler-Bay Kağan'a
 Kötülük için ben gelmedim
 Boz ipeklı Altay'dan,
 Em almaya gelmişim.
 1050 Küler-Bay Kağan'dan
 Yardım istemeye gelmişim ,
 Ak-boz böyle söyleyince,
 Küler-Bay'ın yeri- suyu,
 Dileyip birşey söylemedi.
 1055 Cevap bakleyen ak-boz,
 Hiç bir cevap almadı.
 "Sessiz yere ne gelir?
 Çaresiz derde ne çare? " diye,
 Böylece Ak-Boz düşünüp
 1060 İnce kıl olup
 Gökyüzüne çıkıverdi.
 Üç kutsal gölün üstüne
 Yetip gelip baktı.
 Ak-boz atın geldiğini,
 1065 Gümüş-boz at sezmedi.
 Küler-Bay Kağan bilmedi.
 Ay kanatlı atmacaları farketmedi,
 Arslan gibi köpekleri sezmedi.
 Üç göl etrafını gözleyen,
 1070 Kara orman gibi çerileri,
 Onca sayısız bahadırları,
 Herşeyi bilen kamları⁽³¹⁾,
 Nice büyüçüleri,
 Hiçbiri birşey sezmedi.
 1075 Fakat ortadaki göl,

- Tüşte körtünbes emtir,
 Tünde ottıy küyeten emtir.
 At bajiñça altın köbük
 Altın kuştıy kaykalap cürü.
 1080 At kılındıy kuulgan
 Ak-boro at
 Ortodogı arjan kölgö
 At kılındıy kelip tüşti.
 At bajiñça altın köbükti
 1085 Cudup alala, uçup çıktı.
 Küyüp catkan arjan köl
 Kenetiñin öçö berdi.
 Ay kanattu karçagazı
 Açu, açu akşıp etti.
 1090 Arsil taygıl ıytteri
 Açu açu ulup ürdiler.
 Kümüş küreñ at
 Açu, açu kiştedi,
 Küler-biy kaan boyı
 1095 Açu-koron kıygırdı.
 Altayına tün kirdi,
 Teñeri tübi körtünbes boldı.
 Adıp caspas aduçılan
 Calañ tömön adıp kaldılar,
 1100 Attu-çuulu kamdan
 Alkap-kamdap, tünür sokular.
 Ak-boronı körböy kaldılar,
 Kaydañ kelgenin bilbediler.
 Boy-boyların aykılajıp,
 1105 Artkılap kalbay kanayttı.
 Erceneli altın köbügin
 Ak-borogo aldırıbay kayttılar.
 Ak-boro at onon anı
 Teñeri tübile uça berdi,
 1110 Alıp-Manaştı köstöp iydi...
 Ak-çabdar atka mingen
 Ak-Köböñ baatır

- Gündüz görünmezmiş,
 Gece ateş gibi yanarmış.
 At başınca altın köpük,
 Altın kuş gibi çalkalanmaktaymış.
 1080 At kılınca incelen,
 Ak-boz at,
 Ortadaki kutsal göle,
 At kılı gibi gelip indi.
 At başınca altın köpüğü,
 1085 Yutarak uçup çıktı.
 Yanıp duran kutsal göl,
 Birdenbire sönüverdi.
 Ay kanatlı atmacası,
 Acı acı öttü.
 1090 Arslan gibi itleri
 Acı acı uluyup ürdüler..
 Gümüş Boz-at,
 Acı acı kişnedi.
 Küler-Bay Kağan(in özü),
 1095 Kükreyip bağdırdı.
 Altay'ına gece girdi.
 Gökyüzü görünmez oldu.
 Attığını vuran okçuları,
 Aşağıda atıp kaldılar.
 1100 Adlı-sanlı kamları,
 Kamlayıp davul çaldılar⁽³²⁾.
 Ak-bozu göremediler.
 Nereden geldiğini bilemediler .
 Birbirlerine bağınışıp
 1105 Bakıp kaldılar.
 Kutsal altın köpüğü,
 Ak-boza kaptırdılar.
 Ak-boz at ondan sonra.
 Gökyüzünde uçtuverdi.
 1110 Alıp-Manaş'ı gözledi.
 Ak-Yeleli ata binen.
 Ak-Köböñ bahadır.

- Bar-çookır attu
Baybarak baatırın
1115 Ceri-curtına cedip cürele,
Açu-koron ıylay berdi.
At kabırgazına cayıp keldi,
At çakızına cetpey cürüp,
Attañ tüjüp, sıktay berdi.
- 1120 Baybarak baatır örökön
Ermen-Çeçen abakayla,
Erke-Koo kızıla,
Kümüjek-Aru keldile
Aylıdan çıgıp, udura keldiler.
- 1125 "Kayttı, köörkiy Ak-Köböñ?
Altın-tüktü ak-boro kayda?
Alıp-Manaş baatır kayda?
Nege sen ıyladıñ?"-dep,
Cañş edip suradılar.
- 1130 Aydar sözün tıñdadılar.
Ança-mınça bolgondo,
Ak-Köböñ ermektendi:
"Altın tüktü ak-boro
Cal castanıp cıgılıptır.
- 1135 Alıp-Manaş baatırım
Ceñ castanıp çiriptir.
Bütpey turgan bolzogor,
Kancaadagı kuu söökti
Acıktap körzöör sler".
- 1140 Alıp-Manaşın ada-enezi,
Kojo çıkkan cañıs sıynı,
Kümüjek-Aru abakayı
Köstin çajın köl keberlü
Tögüp iydi, sarnagılap
- 1145 Bar-çookır attu
Baybarak baatır örö kördi,
Eki kolın çaya tudup,
Uulın sanap, kojoñdoy berdi:
"Kanımnañ ayrılgan uulım sen,
- Alaca atlı,
Baybarak bahadırın,
1115 Yurduna yetip gelip,
Feryad edip ağladı.
At üzerine uzanıp geldi.
At çakızına varmadan,
Attañ inip hıçkırdı .
- 1120 Baybarak bahadır atan,
Ermen -Çeçen hanımıyla,
Erke-Koo kızıyla,
Kümü jek-Aru geliniyle,
Evden çıkıp karşılamaya geldiler..
- 1125 Ne oldu sevgili Ak-Köböñ?
Altın tüylü ak-boz nerede?
Alıp Manaş nerede?
Neden sen ağlıyorsun? " diye,
Yanşıp sordular.
- 1135 Söyler sözünü dinlediler.
Bir müddet sonra,
Ak-Köböñ konuştı:
"Altın tüylü ak-boz,
Yelesine yaslanıp yıkılmış.
- 1135 Alıp-Manaş bahadırım
Koluna yaslanıp çürtümüş
İnanmazsanız.
Kayıştaki beyaz kemiği,
Bakıp görün sizler".
- 1140 Alıp-Manaş'ın ata-anası
Birlikte doğan bacısı,
Kümüjek-Aru hanımı,
Gözyaşını göl gibi,
Döktüler,ağıt yakıp
- 1145 Alaca atlı,
Baybarak bahadır göğe baktı,
İki kolunu da kaldırıp,
Oğlunu düşünüp ağıt yaktı:
"Kanımdan ayrılan oğlum sen,
- 1150 Kılığı başkada ölgön turuñ.
Karıma salıp erkelegen uulım,
Katap adañdı körböş turuñ!
Aytkan sözimdi ukkan bolzoñ,
Andıy ölümdü ölbös ediñ.
- 1155 Ada-eneñdi açuga taştap
Köstöristiñ çajın tökpös ediñ.
Cüzin di katap körbözöm dö,
Cüregime küyüp cür.
Söziñdi katap ukpazam da,
- 1160 Közime çırayın oynop cür..."
Onı ukkan enezi-
Ermen-Çeçen abakay,
Oñ çajın sıymanıp iydi,
Oñ tizege çögödöylö,
- 1165 Çajık ünile koioñdodı:
"Togus ayga şıralap,
Karındagan erke uulım,
Toş cüregim kaylıp,
Süündirgen torko uulım.
- 1170 Emçek südimneñ cazagan
Kuruttı cizeñ sen kaydat.
Altın tajuurda arakıdañ
Amzap içseñ sen kaydat.
Ada-eneniñ ol sözün
- 1175 Tıñdap uksañ sen kaydat.
Özüp oturzaas, sözibisti
Kemge aydanıs bis emdi?
Ölö berzebis, söögisti
Kem çaberlep cuur emdi?
- 1180 Er kemine sen cetpey,
Eldiñ curtına barıp öldiñ.
Emisken eneñdi açuga tüjürüp,
Söögindi aktardıñ körzin dep,
Kalgançı kojoñdı aydala,
- 1185 Ölüp kalanım, erke uulım.
Kaçan birde aylanzañ,
- 1150 Yad elde ölmüşsiñ.
Kucağıma alıp sevdiğim oğlum.
Bir daha babanı göremezsın.
Söylediğim sözümü dinleseydin.
Öyle bir ölümlle ölmezdin.
- 1155 Ananı, babanı acıya boğup,
Gözyaşlanmızı döktürmezdin.
Yüzünü tekrar görmesem de,
Yüreğimi yakıp dur
Sözünü tekrar duymasam da,
- 1160 Gözümde hayalın oynayıp dursun'
Onu duyan anası,
Ermen-Çeçen sultan,
Sağ sağına yapıştı.
Sağ dizine çökerek,
- 1165 Alçak sesle yas etti:
"Dokuz ay acı çekip,
Karında taşıdığım sevgili oğlum,
Buz yüregim eriyip,
Sevindiren ipek oğlum.
- 1170 Meme sütümden hazırladığım,
Kuruttu yeseydin ne olurdu?
Altın tulumdaki kırmızıdan,
Tadıp içseydin ne olurdu?
Ata. ananın o sözünü.
- 1175 Dinleseysdin ne olurdu?,
Yaşarsak sözümüzi,
Kime söyleriz biz şimdi?
Öltürsek cesedimizi,
Kim kaldıracak şimdi.
- 1180 Er çağına sen yetmeden,
El yurduna varıp öldün.
Emdiğin ananı acıya boğup.
Kemiğini gönderdin, görşün. diye
Son ağıtı söyleyip.
- 1185 Ölüp kalanım can oğlum.
Bir ara dönersen.

- Eneñdi körböziñ, kümüş uulım.
Cakşı bolzın, meniñ künim
Cakşı bolzın cajına,
1190 Ermen-Çeçen eneñdi
Undıp koydıñ uçında"-
Enezi onoydo kojoñdoylo,
Könkörö cerge cığıla berdi.
Erke-Koo sıynı
1195 Enezin kelip, örö ködürdi.
Eki közine çaş toltıra,
Kunukıldı kojoñdodı:
"Enebiñiñ tas karınga
Kojo bütün bis edibis,
1200 Emil ağaş ol kabayga
Teñ caykalğan bis edibis.
Calañ oşkoş alakanın
Kanayda men tutpaytam?
Karu cakşı sen boyıñdı
1205 Körbözim be men katap?
Arıp-çılaj men bergemde,
Cüktenip alıp sen cüreteñ.
Açnıp-kunugıp ol cürgemde,
Ay carkının sen bereteñ .
1210 Ak-çabdar ol attıñ
Kancaada söögin kördim,
Ak-Köböñ nacıñnıñ
Aydıp kelgen sözine bütтім.
Ak sanaamnañ cakşı bolzın,
1215 Altın söögiñ çiribezin.
Eki koldoñ tutkandıy,
Sen bodozoñ, karındaş.
Onço komıdaldı aydışkandıy,
Sen sananzañ, Alıp-Manaş.
1220 Kümüjek-Aru ol ejiñ
Iylıp-sıktap artar turu.
Erke-Koo men sıynıñ
Elen çakka undıbas turum".
- Ananı görmezsin,gümüş oğlum.
Hoşçakal sosuza kadar..
Yahşı olsun, yaşıña
1190 Ermen-Çeçen ananı,
Unutıp koydun sonunda
Anası böyle yas edip,
Çöküp yere yıkılıverdi.
Erke-Koo bacısı,
1195 Gelip anasını kaldırdı.
İki göziñe yaş doldurup (dolup)
Hüzünleğiñt yaktı:
"Anamızın sıcak karında
Birdikte yaratulan bizdik.
1200 Çam ağaçtan o beşikte
Birdikte sallanan bizdik.
Yaba gibi o elini,
Nasıl ben tutmayacağım?
Sevgili can senin özüñü,
1205 Tekrar görmeyecek miyim?
Yoruluverdiğimde,
Alıp yüklenip yürürdün.
Üzülp sıkdığımında
Sen teselli verirdin(33).
1210 Ak-yeleli o atın,
Kayışında kemiğini gördüm.
Ak-Köböñ dostunun,
Söylediği sözüne inandım.
Bütün kalbimle hoşçakal,
1215 Güzel cesedin çürümesin.
İki koldan tutmuş gibi,
Anla, hisset sen karındaş
Bunca derdi konuşmuş gibi,
Sen düşünsen, Alıp-Manaş.
1220 Kümüjek-Aru, o eşin,
Ağlayıp-sızlayıp kalacak.
Erke-Koo ben bacın,
Asla unutmayacağım".

- Onı ukkan Kümüjek-Aru
1225 On tizesin çögödöp iydi.
On tuluñın sıymap iydi,
Komis keptü ünile
Komdap minayda kojoñdodı:
"Karı başkadan bütün edibis,
1230 Kayran boybıstı süüşkenibis,
Aymağı başkadan bütünibis,
Açırdıra caman aydıspaganıpıs.
Karu seniñ ediñdi
Kara kuskun çokıgan turu.
1235 Erke seniñ söögiñdi
Erlen, çıkan kemirgen turu!
Calbıştu köziñ öçkön dö bolzo,
Cakşılu adın menile artsın:
Er unıñın unbaşa da,
1240 Erke cüregiñ mende bolzın.
Kuu da bolzo, koluñdı
Beri sunzañ, Alıp-Manaş,
Kurgak ta bolzo, erdiñdi
Mege berzeñ, Alıp-Manaş.
1245 Odim çoktu, izider seni,
Boyım tirü, erkeleer seni.
Tañ çolmondıy köziñdi
Mege emdi körböziñ be?
Kümüşteñ baalu söstörindi
1250 Men emdi ukpazım ba?
Meniñ cüregim Alıp-Manaş.
Meniñ künim Alıp-Manaş,
Cajın-çakka cakşı bolzın!
Elen-çakka ezen bolzın!"...
1255 Ada-enezi, sıynı, üyi
Onoydo aydıp kojoñdoştı.
Köstin cajın toktodıp bolbov.
Tüñge, tüşke tökküley berdi.
Alıp-Manaş baaturdın
1260 Aylanıp kelbezin bododılar.
- Onu duyan Kümüjek-Aru,
1225 Sağ dizine çöktü.
Sağ saç örgüsünü sıvazladı.
Kopuz gibi sesile,
Sızlanıp şöyle yas etti:
"Karı başkadan doğmuştuk,
1230 Can,birbirimizi sevdik.
Oymağı başkadan doğmuştuk,
Kızıp kötü söz söylemiştik.
Senin güzel vücudunu ,
Kara kuzgun, kemirmiş"
1235 Senin hoş gövdeni,
Kokarca,sıçan kemirmiş,
Işıkli gözün sönmüş de olsa,
İyi adın benimle kalsın .
Er nefesin solumasa da,
1240 Güzel kalbin bende olsun.
Cansız da olsa kolunu,
Beri uzatsan, Alıp-Manaş,
Kuru da olsa dudağını,
Bana versen,Alıp-Manaş.
1245 Odum alevli, ısıtır seni,
Özüñ diri, sever seni.
Tañ çolpanı gibi gözünle,
Şimdi beni görmez misin?
Gümüşteñ değerli sözlerini.
1250 Ben şimdi duymayacak mıyım?
Benim kalbim Alıp-Manaş,
Benim canım Alıp-Manaş.
Sonsuza kadar hoşçakal.
Sonsuz çağlara selâm olsun' "
1255 Ana-babası.bacısı.evdeşi.
Böyle söyleyip ağlaştı .
Göz yaşını durduramayıp.
Gece-gündüz döküverdiler.
Alıp-Manaş bahadırın.
1260 Dönüp gelmeyeceğini düşündü

- Ak-çabdar atka mingen
Ak-Köbön baatır canarga sanandı.
Alakanın caya tudup,
Onçoza cakşılaştı.
- 1265 Baybarak baatır minayda ayttı:
"Aygırı ölzö, suruzı artatan,
Nacızı ölzö, iyyi artatan.
Kümüjek-Aru çaş abakaydı
Ösküs - cabıska taştıbagar,
- 1270 Küünigerge gelişkediy bolzo,
Cürümeerdi biriktireer".
Onı ukkan Ak-Köbönün
Cüreğine kün çaldı.
Cüzine ot cayıldı.
- 1275 "Meniñ sağışka çike ayttı.
Kümüjek-Aru çaş abakay
Meniñ bolon cart boldı,
Meniñ sümem caradı"-
Boyında onoydo ırıstu sanandı.
- 1280 "Cerime barıp sananayın"-dedi.
Ak-çabdar adına minip,
Altay cerin köstöp iydi,
Atkan okuy uça berdi.
Turgan izi artıp kaldı.
- 1285 Bargan izi çok boldı.
Erceneli ak-boro at
At bاینça altın köbükti
Alıp-Manaşka cetirip keldi.
At kılındıy kabulala,
- 1290 Alıp-Manaşka alıp tüştı.
At bاینça altın köbükti
Teñ kabortodon cudup iydi.
Ak-boro at
Altı artuk azyıdagızınan,
- 1295 Ozogızınan on artuk carandı.
Alıp-Manaş baatır
Azyıdagızınan altı artuk
- Ak-yeleli ata binenen,
Ak-Köbön dönmeyi düşündü.
Elini uzatıp,
Hepsiyle vedalaştı.
- 1265 Bay barak bahadır şöyle dedi:
"Aygır ölse kısırağı kalır,
Yiğit (Dostu) ölse kansı kalır.
Kümüjek-Aru genç hanımı,
Yalnız dul bırakmayınız,
- 1270 Sana uygunsu,
Hayatınızı birleştiriniz".
Bunu duyan Ak-Köbönün,
Yüreğine ışıq düştü.
Yüzüne ateş yayıldı.
- 1275 "Benim düşündüğümü söyledı.
Kümüjek-Aru genç hanım ,
Benim olacağı gerçek oldu.
Benim hilem tuttu.
Kendince böyle sevinip düşündü.
- 1280 "Elime vanp düşüneyim"-dedi.
Ak-yeleli auna binip,
Altay yerini gözledi.
Atılan ok gibi uçuverdi.
Duranu izi artıp kaldı.
- 1285 Giden izi yok oldu.
Kutsal Ak-boz at,
At başınca altın köpüğü,
Alıp-Manaş'a getirdi.
At kılı gibi incelip,
- 1290 Alıp-Manaş'a götürdü.
At başınca altın köpüğü
Ortasından bölüp yuttu.
Ak-boz at,
Eskisinden altı defa,
- 1295 Öncekinden on defa daha iyileştı.
Alıp-Manaş bahadır,
Eskisinden altı defa,

- Ogızınan on artuk carandı.
Erceneli ak-boronın
- 1300 Inlgan caağı cazıldı,
Canlgan calmajı tüzeldi,
Üzülgan kuyruğı oyto bütti.
Alıp-Manaş baatır
Togus kat temir kincını
- 1305 Üze teppey kanayttı.
Aylu-kündü cankka
Çigara kalıbay kanayttı.
Çoy calañdıy kecim-tokımın
Ak-borogo salgan turdı.
- 1310 Küler mejelik alun eerin
At sırtına salgan turdı.
Temir tayga bolup kubulgan
Ceten eki tekpeli
Temir caazın algan turdı.
- 1315 Altan kulaş kara cıdazın
On kolına tutkan turdı.
Ak-borogo minele,
Açu-koron kıygırdı,
Ama-tomo sığırdı.
- 1320 Altay üsti torgıldı,
Altan kaanga uguldu.
Cerdin üsti silkindi,
Ceten kaandı korkıttı.
"At öltürıp amtajıgan,
- 1325 Er öltürıp eremijigen,
Uyadın uya artırgan,
Kıñ cüzin cıhytkan
Ak-Kaan, beri çık!
Alıp-bolzon, adıjalı,
- 1330 Ok iydezi boyı bilzin.
Külük bolzon, kürejeli.
Er iydezi boyı bilzin".
Onı ukkan Ak-Kaan
Togus kat bay şireeden
- Öncekinden on defa artuk iyileştı.
Kutsal ak-bozun,
1300 Yanlan avırtu iyileştı.
Yanlan yağmacı sağaldı.
Kopan kuyruğı yeniden bitti.
Alıp-Manaş bahadır,
Dokuz kat demir zinciri,
- 1305 Kıp parçaladı.
Aylı-günlü ışıga⁽³⁴⁾,
Sıçrayıp çıktı.
Demir tarlasınca coşumu,
Ak-boz'a saldı; artı.
- 1310 Bronz tepe gibi alun eyerini,
Atın sırtına koydu.
Demir taygaya dönen,
Yetmiş iki dayaklı,
Demir yayına aldı.
- 1315 Altmış kulaş kara mızrağını.
Sağ koluna aldı.
Ak-boz'a binip
Kükreyip bağırıldı.
Haykınp uğuladı.
- 1320 Altay üstü titredi⁽³⁵⁾
Altmış kağana duyuldu.
Yerin üstü teprendi.
Yetmiş kağanı korkıttı.
"At öldürmeyi adet edinen,
- 1325 Er öldürmeyi adet edinen,
Suçunu ineğe yükleyen⁽³⁶⁾.
İnsanlıktan çıkan
Ak-Kağan, beri çık!
Alp isen atşalım.
- 1330 Ok gücü kendini bilsin.
Yiğitsen güreşelim.
Er gücü kendini bilsin".
Onu duyan Ak-Kağan,
Dokuz kat süslü tahttan,

- 1335 Togolonıp cerge tüşti.
Ay bolot üldüzün
Sooro-maara kolgo aldı.
Ak örgöödön çıga cügürdi,
Ak-buunl adına mindi.
- 1340 Kança baatırın kıygırdı:
"Kandu cuudañ cana bolbos,
Kança baatırınm, cuuljıgar!
Kara ağaştıy kal çerüüm,
Türgen-tükey keliger.
- 1345 Uzun kuyruk suy tudup,
Börü kirbegen cerime,
Uzun cıda tudunıp,
Cuu kirbegen Altayma
Kalaptu cuu kirdi,
- 1350 Alıp-Manaş tirildi!..."
Onı ukkan baatırları,
Kara ağaştıy çerüleri
Bir kijidiy cuuldılar.
Ceti baştu Celbegen
- 1355 Kök bukazın minele,
Cedip ok kelgen turdı.
Ak-buunl attu,
Ak-Kaanga baştıdıp,
Ol çerüler köndükti,
- 1360 Alıp-Manaştı çok eder dep,
Onçozi omok sanangıladı.
Olardı körgön Alıp-Manaş
Kara bolot üldüzün
Kaya taşka cañıdı.
- 1365 Kara kumduş börükti
Kulak töskö keptey kiydi.
Ak-Kaannın kal çerüzine udura
Ak-boro adın bojudıp iydi.
Arı ötköndö, altan muñnañ
- 1370 Ak ölündiy kıra berdi.
Beri ötköndö, bejen muñnañ

- 1335 Yuvarlanıp yere indi.
Güzel polat kılıcını,
Hemen sıyrıp eline aldı.
Ak otağdan koşup çıktı.
Ak-Çal atına bindi.
- 1340 Bütün bahadırlarına seslendi:
"Kanlı savaştan kaçmayan.
Bütün bahadırlarınm toplanın.
Kara orman gibi güçlü(37) çerilerim.
Çarçabuk gelin.
- 1345 Uzun kuyruğunu dikip,
Börü girmeyen yurduma,
Uzun muzrağını tutup,
Düşman girmeyen Altaym'a,
Amanşız düşman girdi.
- 1350 Alıp-Manaş dirildi!..."
Onu duyan bahadırları,
Kara orman gibi çerileri,
Bir kişi gibi toplandılar.
Yedi Başlı Celbegen,
- 1355 Gök boğasına binerek,
O da koşup geldi.
Ak-Çal atlı,
Ak-Kağan'a koşulup,
O çeriler yola çıktı.
- 1360 Alıp-Manaş'ı yok etmeyi,
Hepsi de sevinçle düşündü.
Onları gören Alıp-Manaş,
Kara polat kılıcını,
Kaya , taşta bile di.
- 1365 Kara kunduz börüğü,
Kulak tözüne değin indirdi.
Ak-Kağan'ın güçlü çerisine doğru,
Ak-boz atını boşattı,
İleri giderken altmış binini,
- 1370 Yonca gibi biçiverdi.
Beri gelirken elli binini,

- Çaş ölündiy бүрте берди.
Ak-buunl attu
Ak-Kaannın çerüzün
Çay kaynamga cetirbey,
1375 Alıp-Manaş бүрте кесті.
Atın kanı kurlaaga cetti.
Albatu kanı emçekke cetti.
Aydıp bolbos cuu baştıdı.
Erceneli ak boro at
- 1380 Eki kulagin kızınan,
Öştülerge çike mañtıdı.
Erlü boyı Alıp-Manaş
Oldop-soldop keze berdi,
Onı körgön Ak-Kaan
- 1385 Açu-koron kıygırdı,
Ama-tomo sıgırdı.
Alıp-Manaşka çurap kelip,
Eki tuunın bajınañ
Eñçeyip kelip tuduştular.
- 1390 Caka boydoñ kabıştı,
Cann boydoñ tartıştı.
Katu cerge baskanda,
Kajıkka cetire baday bazadılar.
Cımjak cerge baskanda,
- 1395 Tize töskö baday bazadılar.
Katu taştar ceminlip turat,
Katu cerlerden köl çıgat.
Teñeriniñ buludı cerge tüşti,
Cerdin toozını teñerige çıktı.
- 1400 Biyik tuular ceminildi,
Tereñ suular çaybalıştı.
Ceti cılga tuduştılar,
Cerge neme түшпеди.
Togus cılga tartuştılar,
- 1405 Tobrakka neme түшпеди.
Tutkan, tutkan cerineñ
Tudamçaдаñ et үзүлет.
- Gök ot gibi biçiverdi.
Ak-Çal atlı,
Ak-Kağan'ın çerisini,
Çay kaynamasına vardırmadan⁽³⁸⁾
- 1375 Alıp-Manaş kırп кесті.
At kanı pınara kasığa yetti
İnsan kanı göğe yetti.
Benzersiz bir savaş başladı.
Kutsal Ak-boz at,
- 1380 İki kulağını kısıp,
Düşmana doğru atladı.
Er boylu Alıp-Manaş .
Sağını, solunu kesiverdi.
Onu gören Ak-Kağan,
- 1385 Kükreyip bağırdı.
Bağırп gürlеди.
Alıp-Manaş'a doğru atlayıp gelip.
İki dağın başından,
Eğilip tutuştular .
- 1390 Boyun taraftan kapıştılar.
Gögüsten tutuştular.
Katu yere basanda,
Aşığa kadar batular.
Yumuşak yere basanda,
- 1395 Dizlerine kadar batular.
Katu taşlar kopup düştü.
Katu yerlerden köl çıktı.
Gögün bulutu yere düştü.
Yerin tozu göğe çıktı.
- 1400 Büyük dağlar parçalandı.
Derin sular dalgalandı.
Yedi yıl tutuştular,
Yere birşey düşmedi.
Dokuz yıl savaştılar,
- 1405 Toprağa birşey düşmedi.
Turanın tuttuğu yerden.
Tutamıya et koptu.

- Kabra tutkan cerlerineñ
Kalbakçadan kan çaçılât.
1410 Ak-Kaannın kaçça baaturları
Alıp-Manaşı cıgarga
Aylandıra kelip tutkulap turat.
Alıp-Manaş but kırıla
Çarçalta olordı teep turat.
1415 Araay teptim degenderi
Altı kırdı aşkılap kalat.
Onon emeş tñ tepkende,
On kırlardı ajıra taştalat.
Onıncı cılı kelerde,
1420 Ak-buunı attu
Ak-Kaan külükti
Alıp-Manaş baatır
Ak ayaska alıp çaçtı,
Ak bulutka kömö tuttu,
1425 Kök ayaska ködürüp keldi,
Kök bulutka kömö tuttu.
Temir tayga kırına
Üç temdenip ekeliş soktu.
Temir tayga tal-ortolop
1430 Üzüle berbey kanayttı.
Kazır bütken Ak-Kaandı
Cerdin ceti kadına
Çöñtäre sokpoy kanayttı.
"Attar cakşısın öltürüp,
1435 Amtajıgan Ak-Kaan,
Erler cakşızın öltürüp,
Eremjigen Ak-Kaan.
Altay üstün kalgançızın
Acıktap al, sen uyalbas.
1440 Aydıñ, künniñ carının
Kalgançızında körüp al.
Altay üstün at söögile
Ak korımdıy etken sen,
Cerdin üstün er söögile
- Kavrayıp tuttukları yerlerden,
Kepçe dolusu kan saçıldı.
1410 Ak-Kağan'ın nice bahadurları,
Alıp-Manaş'ı yıkmaya,
Etrafını sarıp tuttular.
Alıp-Manaş ayağının ucuyla,
Tekmeleyip onları savurdu.
1415 Hafifçe teptim dedikleri,
Altı dağı aşır kaldı.
Ondan güçlüce tekmeleyende,
On dağı aşırıp fırlattı.
Onuncu yılı gelince,
1420 Ak-Çal athı,
Ak-Kağan pehlivanı,
Alıp-Manaş bahadır,
Havaya tutup kaldırdı.
Ak bulutka gömdü.
1425 Gökyüzüne kaldırdı.
Gök bulutla soktu.
Demir tayga kırına,
Üç adımda getirip vurdu.
Demir tayga ortadan,
Parçalanıverdi.
1430 Zalim Ak-Kağan'ı,
Yerin yedi kat dibine,
Sokup batırdı.
"Atların iyisini öldürmeyi,
Huy edinen Ak-Kağan,
1435 Erlerin iyisini öldürmeyi,
Alışkanlık edinen Ak-Kağan,
Altay üstünü son kez,
Bak, gör, sen utanmaz.
Aydın, güneşin ışığını,
1440 Son kez gör.
Altay üstünü at kemiğiyle
Ak kayaya gibi ettin sen.
Yeryüzünü er cesediyle,
- Büyük tayga etken sen.
1445 Erge berbes Erke-Karakçı kızınla
Kağanın kanın tökkönöör,
Er-cakşızın baskanaar.
Emdi karuuna turan cetken!"-
Alıp-Manaş baatır
1450 Onoydo tñ kıygırdı.
Ak-Kaannın cüregine
Bazır algan turdı.
Kazır bütken Ak-Kaan
Cımjabas boyı cımjadı,
1455 Calınbas boyı calındı
Caynap, ıylap, mınayda suradı:
"Bajımdı meniñ baspa,
Mal küdüçizi boloyın men?"
Tınımdı meniñ cogoltpo,
1460 Ejigiñe kul boloyın men?"
Alıp-Manaş baaturdın
Toş cüregi eribedi,
Taş cüregi cımjabadı,
Cüs budaktı temir terekti
1465 Tal kaborto cara tarttı,
Ak-Kaandı ogo kıstayla,
Oyto cana oroy tuttu.
Ak-boro adına minele,
Ak-Kaannın ak örgöözine
1470 Cedip kelbey kanaytu.
At cakığa cetkelekte,
Ceti baştu Celbegen
Ak örgöödön utkıp çıktı,
At alarga cügürüp keldi.
1475 Alıp-Manaş baatur
Onı boyına cuuktatpay,
Ceti baştu beltirine
Çertip iybey kanayttı.
Celbegeniñ ceti bajı
1480 Cer sayın togolono berdi.
- Büyük tayga döndürdün.
1445 Ere vermediğin Erke-Karakçı kızınla.
Nicenin kanını döktün.
Er vahşısını öldürdünüz.
Şimdi hesabını vereceksin.
Alıp-Manaş bahadır.
1450 Böyle gürlevip bağırdı.
Ak-Kağan'ın yüregini.
Basıp aldı.
Zalim Ak-Kağan'ın,
Yumuşamaz huyı yumuşadı.
1455 Eğilmez boyu eğildi.
Yalvarıp ağlayıp şöyle dedi:
"Beni öldürme,
Çobanın olayım.
Canımı benim alma.
Eşiğine kul olayım".
1460 Alıp-Manaş bahadırın
Buz yüregi erimedi.
Taş yüregi yumuşamadı.
Yüz budaklı demir ağacı
1465 Tam ortasından yardı.
Ak-Kağan'ı kısınp⁽³⁹⁾,
Sarıp bağladı.
Ak-boz atına binip,
Ak-Kağan'ın ak otağına.
1470 Yetip geldi.
At cakısına varmadan,
Yedi Başlı Celbegen.
Ak otağdan çıktı.
At almaya koştu.
1475 Alıp-Manaş bahadır.
Kendisine yaklaştırmadan.
Yedi başın birleştiği boynuna.
Parmakıyla fiskeledi.
Celbegen'in yedi başı.
1480 Yerde yuvarlanıverdi

Ança-mınça bolboy turup,
Erke-Karakçı kış çıktı.
Ak-Kaannın abakay
Altın tanazı mızıldap çıktı.
1485 Onı körgön Alıp-Manaş
Eki kabaktı cemire kördi,
Kara bolot üldüle
Ekilezin keze çaptı.
İyt ciir sekteri çok edip,
1490 İyne iliner terezi çok edip
Cerdin üstine çağıp iydi.
Onoñ an Alıp-Manaş
Ak-Kaanga ijemçilü
Alıptarı udura kelgende,
1495 Altı cerden üze çabat,
Ak-borozıla tepsedip iyet.
Ak-boro atka mingen
Alıp-Manaş baatır
Kazır bütken Ak-Kaandı
1500 Onoydo ceñdep çıkpay kayttı.
Aza cetkeri artkan bolzo,
Otko üze cidirtsin dep,
Togus cılga öçpös
Kızıl körnöö ottı
1505 Ak-Kaannın cerine sugala,
Albanga kelgen congo ayttı:
"Ak-Kaannın albanına
Altay cereer taştap,
Erik çoktoñ kелgender,
1510 Aymağı başkada kıynalgandar,
Ak malıgardı aydap,
Oyto odorına cetiriger,
Aştı-tustı Altayıgarga
Oyto onço canıgar!"
1515 Alıp-Manaş baatır
Albatıga onoydo aydala,
Oyto cana cerin köstöp.

Çok fazla geçmeden,
Erke-Karakçı kız çıktı.
Ak-Kağan'ın hanımı da
Altın takısı parlayıp çıktı.
1485 Onu gören Alıp-Manaş,
İki kaşını yıktı.
Kara polat kılıcıyla,
İkisini de kesti.
İt yer leşlerini yok edip,
1490 İğne ilinecek derilerini bırakmayıp,
Yere sağverdi.
Ondan sonra Alıp-Manaş,
Ak-Kağan'a bağlı,
Alplere doğru gelip
1495 Vurup altıya böldü.
Ak-bozuyla çiğnedi.
Ak-boz ata binen,
Alıp-Manaş bahadır,
Zalim Ak-Kağan'ı,
1500 Böyle yenip çıktı.
Canavardan birşey kaldıysa,
Ateş yakşın diye,
Dokuz yılda öçmez,
Kızıl güçlü ateşi,
1505 Ak-Kağan'ın yerine yakıp
Esir olup gelen halka dedi ki:
"Ak-Kağan'ın zoruyla,
Altay yerini bırakıp,
Çaresizce gelenler,
1510 Yad elde kıynalanlar,
Ak mallarınızı alıp,
Geri yaylanıza dönün.
Aşlı-tuzlu Altayınız'a,
Tekrar hepiniz dönün!"
1515 Alıp-Manaş bahadır,
Halka böyle deyip,
Dönüp yurdunu gözleyip,

Ak-boronın tiskinin bura tartı.
Bar-çookır atka mingen
1520 Baybarak adazına uulandı.
Eki emçegile emişken
Ermen-Çeçen enezin sanandı.
Erke-Koo sıynın,
Kümüjek-Aru abakayın
1525 Baza cüregine alındı.
Tündü-tüstü Şuñup iydi.
Turgan izi arıp kaldı
Bargan izi çok boldı.
Erceneli ak-boro at
1530 Taspa keptü çöyle berdi,
Tamır keptü kırlaya berdi.
Atkan oktoñ turgendedi,
Aytan söstön çeçen boldı.
Tereñ suulardı keçkende,
1535 Kuyruk baji suuga tiybeyt.
Biyik kırlardı aşkanda,
Tuygak kın tiybey barat.
Tümen tuular aştı,
Kaça suular keçti,
1540 Baza bir ondonıp körzö,
Kanattu at keçip bolbos,
Kavıktu keme toktodıp bolbos,
Şuurgandıy şuulap cadar,
Ak köbügi añdanıp cadar,
1545 Kazır suuga cuuktap keltir.
Alıp-Manaş baatır
Adınañ tüjele, silkindi.
Kecegezi çırcaygan,
Keciregi kırkaygan,
1550 Cargak tonı kalbaygan,
Çimirik-çilekeyi akkan
Tastarakay bolo berdi.
Erceneli ak-boro at
Cada tüjele, añdandı.

Ak-bozun dizginini çekti.
Alaca ata binen,
1520 Baybarak atasına yöneldi.
İki memesini emdiği,
Ermen-Çeçen anasını hatırladı.
Erke-Koo bacısını,
Kümüjek-Aru hanımını da,
1525 Daha hatırladı.
Gece gündüz boran gibi gitti.
Duran izi arıp kaldı.
Giden izi yok oldu.
Kutsal Ak-boz at,
1530 Kayış gibi yaylandı,
Damar gibi şahlandı.
Atılan oktan hızlıydı.
Söylenen sözden çabuktu.
Derin sulan geçende,
1535 Kuyruk ucu suya değmedi.
Büyük dağlar aşanda,
Tırmak toprağa değmedi.
Sayısız dağlar açtı.
Nice sular geçti.
1540 Nihayet bir baksa
Kanatlı at geçemez
Kürekli gemi duramaz,
Boran gibi çağlayan,
Ak köpüğü aktanlan.
1545 Coşkın suya yaklaştı.
Alıp-Manaş bahadır,
Atından inip silkindi.
Saçları yapışmış,
Sesi titreyen,
1550 Kürkü eskimiş,
Sümüşü-salyası akan.
Düşkün bir Garip-kel oluverdi.
Kutsal Ak-boz at,
Yıpranmış gemli,

- 1555 Tanska üygendü,
Ayn tal eerli,
Ölönön etken tokımdı,
Ağaşka capkan teredi
Söökteri kırkayşkan
- 1560 Taakılı cabaga bolo berdi.
Cal kuyruğı taktalğan,
Malga cüzün emes boldı.
Onoñ an tastarakay
Türgen suunu emdi köstöp,
- 1565 Tapıldada celip iydi.
Tal cıbıgı şıyıldap,
Tal eeri kıcırap,
Türgen suunıñ caradına
Cedip kelbey kanaytu.
- 1570 Ak baştu kemeçini
Tunuk ünile kıygırdı.
Onı ukkan kargan
Tos kemege oturdı, / Tastarakaydı
keçirerge kayıktap iydi.
- 1575 Oyto cana keçirerde,
Odojında oturgan karganı
Köziniñ caji tögüle berdi,
Çınş caagın coldoy berdi.
"Sler neni sanandıgar?"
- 1580 Köstiñ cajın nege töktüger?"-
Tastarakay kargannañ suradı.
Kargan köziniñ cajın arçadı,
Caş ötküre minayda ayttı:
"Onoñ beri saat boldı.
- 1585 Bu kemege oturgızıp,
Bir baatırdı keçirgen bolgom.
Adı onıñ Alıp-Manaş bolgon.
Çırayı onıñ çeçektıy,
Közi çolmondıy bolgon.
- 1590 Onıñ çırayı sege cüzindeş,
Közi seniyindiy bolgon.

- 1555 Çatlak söğüt eyerli,
Ottan keçeli,
Ağaca asılmış deri gibi,
Kemikleri sayılan,
Tüylü bir beygircik oluverdi.
- 1560 Tel kuyruğı gödekleşmiş,
Hayvana benzemez oldu.
Ondan sonra Garip-kel kel,
Coşkun suyu gözleyip,
Tapırtadıp yürüdü.
- 1565 Söğüt çubuğı şılpıldayıp,
Dal eyeri gıcırdayarak,
Coşkun suyun kıynısına,
Yetip geldi.
Ak başlı gemiciye
- 1570 Titrek bir sesle seslendi.
Onu duyan ihtiyar,
Kayın gemiye oturdı. / Garip-kel
keli geçirmek için kürek çekti.
Karşıya geçirirken
- 1575 Karşıda oturan ihtiyarın,
Gözyaşı dökülüverdi.
Kınşık yüzünü yol etti.
Siz neyi hatırladınız?
Gözyaşını niye döktünüz?" diye,
- 1580 Garip-kel kel, ihtiyardan sordu.
İhtiyar, gözyaşını sildi.
Ağlarken şöyle dedi:
"Aradan uzun süre geçti,
Bu gemiye oturtup,
- 1585 Bir yigidi geçirmiştim.
Adı onun Alıp-Manaş'tı.
Yüzü onun çiçek gibiydi.
Gözü çolpan gibiydi,
Yüzü sana benzerdi.
- 1590 Gözü seninki gibiydi.
Sonra ben onun,

- Onıñ kiyninde men onı
Ölgön dep nacıznañ ukkam.
Kurgagan söögin körgöm,
1595 Kunugıp ıylay bergem.
Onıñ mege sıylagan
Togus kılru sogoonın
Ol nacızı blaayla,
Bu suuga çaçıp iygen.
- 1600 Onıñ kiyninde ayga şüüp,
Sogoondı oyto taap algam.
Emdi ol sogoonım
Ay oşkoş caltırıp turu,
Kün oşkoş mızıldap cüret.
- 1605 Kuu söögin körbögön bolzom.
Ölgön dep bütpeş edim.
Kümüjek-Aru erge barbaan bolzo,
Kunugıp men ıylabas edim!"
Kargan aydıp bojoonla
- 1610 Tos keme caratka çıktı.
Ak baştu örökön
Ay kaptırğa tübineñ
Togus kılru ces sogoondı
Kodonıp alğan turbay kaytu.
- 1615 Eki köziniñ caji
Kara suudıy tögüle berdi.
Bu la tuşta tastarakay
An-beri silkinip iydi.
Aktu boyı Alıp-Manaş
- 1620 Kargan aldına tura tüştı.
Calañ keptü alakanın
Caya tudup berbey kaytu.
Taakılı cabaga
Cada tüjüp aındandı.
- 1625 Alın tüktü ak-boro
Bükdüştü boyı tura tüştı.
Cal kuyruğı calbıştıy
Cayıla bergen turbay kaytu.

- Onu ben
Öldü diye dostundan duydum.
Kurmuş kemigini gördüm.
- 1595 Üzültip ağlayıverdim.
Onun bana hediye ettiği,
Dokuz sırlı okunu,
O dostu zorla alıp.
Bu suya attı.
- 1600 Sonra bir arayıp,
Okı bulup aldım.
Şimdi o okum,
Ay gibi yaldııyor.
Güneş gibi parlıyor.
- 1605 Ak kemigini görmeseydim,
Öldüğüne inanmazdım
Kümüjek-Aru ere varmasaydı,
Üzültip ben ağlamazdım.
İhtiyar sözünü bitirirken,
- 1610 Kayın gemi kıyıya vardı.
Ak başlı ata,
Güzel sadak içinden,
Dokuz sırlı bakar oku,
Çıkarıp aldı.
- 1615 İki gözünün yaşı.
Kara su gibi dökülüverdi.
Bu sırada Garip-kel.
Sağa sola silkindi.
Yiğit sıfatı Alıp-Manaş,
- 1620 İhtiyarın önünde duruverdi.
Yaba gibi avucunu,
Açıp uzattı.
Yünlü beygircik,
Yatıp ağnadı.
- 1625 Alın tüylü ak-boro
Bütün görünüşüyle duruverdi.
Yeleli kuyruğı alev gibi.
Yanılyverdi.

Onu körgön kargan örökön
Süüngenine tili cogoldı.
Bir kezekke ökpöjirep turdı.

Onın kiyninde mınayda ayttı:
"Köziñ seniñ izü ottu,
Köksiñ seniñ tereñ oylu.
Kayran baatır Alıp-Manaş,
Kümüjek-Aru seniñ ejin
Ak-çabdar attu
Ak-Köböñ baatırğa bargan.
Albatu-con cuulup,
Bügün toy ötkürüp cat.
Çaçın cazap örgölöktö,
Cardına çegeдек kiygekte,
Cederiñ be, köörkiyim!
Ak-boronıñ congında
Tutak çok po, baatırın?"
Onı ukkan Alıp-Manaş
Karsıldada katırıp ayttı:
"Erceneli ak-boro at
Tük sınbagan tujında,
Er boyı Alıp-Manaş
Ezen cürgen tujında
Kumdus terezi töjökkö
Ak-Köböñ cadıp bolbos.
Kümüjek-Aru abakaydı
Bajın tarap, tölöp bolbos.
Cakşı bolzın, örökön,
Meniñ aylıma ayıldap keleer,
İziñ ermek ondo bolzın!
Amtandu aştı ondo içeli!"
Onoydo aydala, Alıp-Manaş
Oyto cana tastarakay boldı.
Ak-boro at oyto cana
Taakılı cabaga boldı.
An bolup bararda,
Şuurgandıy şunuy berdi,

Onu gören ihtiyar atanın,
Sevincinden dili tutuldu.
Bir süre şaşkın şaşkın durdu.
Ondan sonra şöyle söyledi:
"Gözün senin ateşli,
Göğsün senin derin oylu.
Can bahadır, Alıp-Manaş
Kümüjek-Aru senin eşin,
Ak-yeleli atlı,
Ak-Köböñ bahadıra gitti.
El-halk toplanıp,
Bugün düğün yapıyor.
Saçını örmeden,
Sırtına gelinlik giymeden.
Yetişir misin, dostum!
Ak-bozun unsında,
Tutaklık değil mi yiğidim?
Onu duyan Alıp-Manaş,
Kahkahayla güldü.
"Kutsal Ak-boz at,
Tüy dökmeydiği zamanda,
Er boylu Alıp-Manaş (ın),
Sağ yürüttüğü zamanda,
Kunduz derisi döseğe,
Ak-Köböñ yatamaz.
Kümüjek-Aru gelini,
Başını tarayıp toylayamaz.
Hoşşakal, ata.
Benim evime konaklığa gel.
Tatlı sohbet orada olsun.
Tatlı aş orada yiyelim".
Böyle deyip Alıp-Manaş,
Tekrar düşün Garip-kel oluverdi.
Ak-boz at da tekrar.
Tüylü beygircik oluverdi.
Uzaklaşıp giderken,
Boran gibi savruluverdi.

Atkan okuy körünbey kaldı.
1630 Turgan izi artıp kaldı,
Bargan izi çok boldı...
Ança-mınça barganda,
Bar-çoolar atka mingen
Baybarak adazının cerine
1635 Cedip kelbey kanayttı.
Ak tayganın kınna çıgala,
Aylandıra körtip turza,
Baybarak adazınñ ayıl canında
At tınışı kuu tumandıy
1640 Caylıp kalgan turbay kayttı.
Albatu cüzi kızıl örttiy
Çagılıp turbay kayttı.
Onoñ baza körtip turza,
Kan-cereen atka mingen
1645 Kan-Çüreñkey curcı
Eer kaştı keze körgön,
Kunukıldı cortup cürdi.
Onı körgön tastarakay
Ogo udura celip iydi.
1650 Tal çıbığı şıyıldap,
Çimirik-çilekeyi agıp,
Cargak tonı kalırıp,
Celip iybey kanayttı.
Ança-mınça barbay cürüp,
1655 Kan-ceeren attu
Kan-Çüreñkey baatırğa
Caba cetpey kanayttı.
Kan-Çüreñkey kılçayıp kördi:
"Kaydañ kelgen tas ediñ?"-dep
suradı.
1660 "Bügün caan toy dep,
Onço ulustar onoor cuulgan...
Men baza toylayın dezem,
Adım atka tüñey öñü çok.
Boym kijiğe tüñey kiyimim çok,

Atlan ok gibi görünmez oldu.
1630 Duran izi görünüp kaldı.
Gitden izi yok oldu;
Bir süre gidince,
Bar-Çoolar ata binen,
Baybarak atasının yurduna,
1635 Vanp,ulaştı.
Ak tayganın başına çıkıp,
Etrafına bakıp görse
Baybarak atasının evinin yanında,
At soluğu gök duman gibi,
1640 Yayıp kalmıştı.
İnsan yüzü kızıl ateş gibi,
Kızarıp durmaktaymış.
Daha da bakıp görse,
Al ata binen,
1645 Kan-Çüreñkey kayını,
Kızgın halde gördü.
Kederli bir halde dolaşıyordu.
Onu gören Garip-kel-kel,
Ona doğru gitti.
1650 Sögüt kamçısı şılpıldayıp,
Sümügü- salvası akıp,
Deri kürkü takırdarakay,
Yelip gitti.
Biraz gidince,
1655 Al'atlı,
Kan-Çüreñkey bahadıra
Vanp yetiştı.
Kan-Çüreñkey yan gözle baktı:
"Nereden gelen kelsin? diye sordı.
1665 "Bügün büyük toy var diye.
Nice halk toplanmış olacak...
Ben de toylayayım. desem,
Atının ata benzer yanı yok.
Kendimin adama benzer giyimim
vok.

1665 Onuñ uçun ereñistelip,
Cortup cürgenim bu edim?"-
Tastarakay onoydo ayttı,
Onoñ an eeçiy suradı:
"Sler ne kerek toydo emes?"
1670 Sler ne kiji bolongar?"-
"Men alıp-Manaşıñ curcızı edim.
Mingen adım Kan-ceeren,
Boyımın adım Kan-Çüreñkey,
Olordıñ toyn körör küünim cok,
1675 Onuñ uçun cortup cürüm.
Alıp-Manaşı sananıp,
Al-sağışka tüjüüp cürüm.
Kojular küünin bar bolzo,
Menile kojo baralı"-
1680 "Qnçozınañ aruk körörgö tur-
ganım
Kümüjek-Aru ecem idi.
Onuñ cüzin körgöyim ne?
Aylınıñ bozogozın altagayım ne?"-
Tastarakay katap suradı,
1685 Eki caağı kalturap turdı.
"Meni eeçiy cortıgar,
Türgen-tükey baraldar"-
Kan-Çüreñkey kalgançada aydala,
Anı bolup celip iydi.
1690 Kan-ceerenin bojudıp iydi.
Baştap bojutkon cerdeñ
Tastarakay artıp kaldı.
Kırılñ cerge cajınala,
Kara çımuldiy uçup iydi.
1695 Kan-ceeren attı
Kan-Çüreñkey baaturdıñ
İraak aldına barıp tüştı,
Tapıldada celip braattı.
Onı körgön Kan-Çüreñkey
1700 Alañ kaykap cortup braattı,

1665 Onun için tereddüt edip,
Dolaşıp gezmem bundandır
Garip-kel böyle söyledi.
Sonra da şöyle söyledi:
"Siz niçin toyda değilsiniz?"
1670 Siz kimsiniz?
"Ben Alıp-Manaş'ın kaynıydım.
Bindiğim atım Al-at,
Kendi adım Kan-Çüreñkey.
Onların toynunu görmek istemem
1675 Onun için dolaşıyorum.
Alıp-Manaş'ı hatırlayıp,
Kara düşünceye batıyorum.
Katılacak halin varsa,
Gel, birlikte gidelim".
1680 "Hepsinden çok görmek istediğim,
Kümüjek-Aru ablamdı.
"Onun yüzünü göreceğim miyim?
Eşiğini açıp girecek miyim?"
Garip-kel tekrar sordu:
1685 İki yanağı titriyordu.
"Benim peşimden gelin,
Hemen gidelim".
Kan-Çüreñkey son sözünü de söy-
leyip,
Dönüp gitti.
1690 Al-atını koşturdu.
Başta koşturduğu yerde,
Garip-kel durup kaldı,
Tepelerde gizlenerek,
Kara sinek gibi uçup gitti.
1695 Al-atlı,
Kan-Çüreñkey bahadının
İrak önüne gidip indi,
Tapırdayıp gidiyordu.
Onu gören Kan-Çüreñkey,
1700 Hayretler içinde kaldı.

Ebirede şindep turdı.
Kaykamçılı izdezin bilbey turdı.
Ança-mınça barğılaganda,
Toylu aylıga cedip keldiler.
Köp albatunı ödüp çıgala,
Kümüjek-Aru ejigine keldiler.
Altın ejikti açala,
Kan-Çüreñkey tuura bası.
Tastarakay ejikteñ kördi.
Ak-köböñ baatır
Ay bildirülü ton kiygen,
Tör bajında oturdı.
Kümüjek-Aru abakaydıñ
Kümüş çaçın segis kelin
Eki canında tarap turdılar.
Onı körgön tastarakay
Çimink-çilekeyin arçıyla,
Mınayda çöyö kojoñdodı:
"Koo caraş çaçındı
Taratkanıñ bu ba, Kümüjek-Aru?
Kojo curtaytan ol eştı
Taap aldıñ ba, Kümüjek - Aru
Kümüş caraş çaçındı
Ördürdiñ be, Kümüjek-Aru?
Küünin cetken ol eştı
Taap aldıñ ba, Kümüjek-Aru?
Onı ukkan Kümüjek-Aru
Segis kelindi tuura iytı,
Mınayda karuızına kojoñdodı:
"Koo caraş çaçındı
Küünzep men castırbadım.
Kojo curtaytan ejimdi
Cektep men sürbedim.
Kümüş bolgon çaçındı
Boyım cazıp ördürbedim.
Küünim cetken ejimdi
Boyım cektep ayrıbadım".

Şaşkın şaşkın bakıp kaldı.
Onun Garip-kel gücünü anlayamadı.
Biraz daha gidince
Düğün evine vardılar.
Halkı yanıp geçip,
Kümüjek-Aru'nun eşiğine geldiler.
Altın eşiği açıp,
Kan-Çüreñkey çekildi.
Garip-kel eşikten baktı.
Ak-Köböñ bahadır,
Süslü elbise giyip,
Törde oturmaktaymış.
Kümüjek-Aru gelirin,
Gümüş saçını sekiz gelin,
İki yanından taramaktaymış.
Bunu gören Garip-kel,
Sümügünü-salyasını silip,
Şöyle şarkı söyledi:
"Güzel hoş saçını,
Tarauyor musun Kümüjek-Aru?
Evleneceğin o eşi,
Bulup aldıñ mı Kümüjek-Aru?
Gümüş gibi güzel saçını,
Ördürdün mü Kümüjek-Aru?"
Sevgin düşen o eşi,
Seçip aldıñ mı Kümüjek-Aru?
Bunu duyan Kümüjek-Aru
Sekiz gelini yana itti.
Ve şöyle cevap verdi:
"Güzel hoş saçını
İsteyip ben süsletmedim.
Yaşadığım eşimi,
Kötüleyip koamadım.
Gümüş olan saçını,
İsteyimle açıp ördürmedim.
Gözümü düşen eşimden,
İsteyip ben ayrılmadım"

- Onı ukkan Ak-Köbön
At kamçızın türgen aldı.
Bozogodogı caman tastı
Irada mınañ sürüp iydi.
1705 Oyto kelip oturgalakta,
Tastarakay baza la keldi.
Bozogo aldına çögödöylö,
Boynı minayda kojoñdodi:
"Altı kulaktu küler kazannañ"
1710 Ak-Köbön aştı ciir cat.
Altı kat cımjak orınga
Ak-Köbön baatır cadar cat.
Ceti kulaktu ces kazannañ
Alıp-Manaş içpes turu,
1715 Ceti kat kumdus töjökkö
Alıp-Manaş katap catpas turu!"
Ogo oyto karuu edip
Kümüjek-Aru kojoñdodi:
"Altı kulaktu kazannañ"
1720 Kemdi de bolzo azıraanm.
Altı kat orınım
Alıp-Manaştıñ orını.
Ceti kulaktu kazannañ
Ceti kijini kündüleerim.
1725 Ceti kat kumdus töjögim
Cañıs Alıp-Manaştıñ töjögi!"
Onı ukkan Ak-Köbön
Açınganı korkıştı boldı.
"Sen, tastı, seni men!"
1730 Bajıñ kezip budıña salarım,
Budıñ kezip bajıña salarım!"
Tas anı bolup ctiğürdi.
Altı kobi keçirdi,
Altı kıltañ ajırdı.
1735 Taska cedip bolboy kaldı,
Ak-köbön kamçıla sooro soktı.
Uyadına cüzi kızanp,

- Bunu duyan Ak-Köbön
At kamçısını hemen aldı.
Eşikteki kötü keli,
Savurup uzaklaştırdı.
1705 Tekrar gelip otururken
Garip-kel tekrar geldi.
Eşik önüne çökiüp,
Şöyle şarkı söyledi:
"Altı kulaklı demir kazandan,
1710 Ak-Köbön aş yiyecek.
Altı kat yumuşak dösege.
Ak-Köbön bahadır yatacak.
Yedi kulaklı bakır kazandan,
Alıp-Manaş artık içmez.
1715 Yedi kat kunduz dösege,
Alıp-Manaş bir daha yatmaz"
Ona tekrar cevap vermeye
Kümüjek-Aru söyledi:
"Altı kulaklı kazandan,
1720 Her kim olsa yedirim.
Altı kat döseğim,
Alıp-Manaş'ın döseğidir.
Yedi kulaklı kazandan,
Yedi kişiyi doyururum.
1725 Yedi kat kunduz döseğim,
Yalnızca Alıp-Manaş'ın döseğidir".
Onu duyan Ak-Köbön,
Kızıp hiddetlendi.
"Sen kel, seni ben,
1730 Başını kesip buduna sokarım
Budunu kesip başına sokarım
Kel,dönüp koştu.
Altı dere geçirdi,
Altı tepe aşırđı,
1735 Kele yetişemedi.
Ak-Köbön kamçısıyla vuramadı
Utancından yüzü kızanp,

- Oyto kelip ayılga kirdi.
Oturarga cetkelekte,
1740 Tastarakay baza kojoñdodi:
"Ak-boro at ezen bolup,
Çakızına kelze, ne bolor?
Alıp-Manaş ölböy cürüp,
Canıp kelze, kanaydar?"
1745 Onı ukkan Kümüjek-Aru
Segis kelinderdi tuura iytı.
Bozogo aldına cügürüp keldi.
"Ak-boro çakızına kelze,
Altın tügin sıymaar edim,
1750 Alıp-Manaş canıp kelze,
Altın erdin okşoor edim!"
Onı ukkan Ak-Köbön
Turna bolup kubulala,
Ayl tünügineñ uçup çıktı,
1755 Ak ayaska cajına berdi.
Onı körgön Alıp-Manaş
Büdümdü boynı tura tüşti.
Ceten eki tekpeü
Temir caazın tartala,
1760 Kandu sogoondı tudala,
Ak turna kiynineñ
Bojodıp iybey kanayttı.
Ança-mınça bolgondo,
Kandu sogoon oyto tüşti.
1765 Ak turna töbözinin
Kalın terezin alıp keldi...
Bu la tušta törögöndörgö
Ayga koştı ay çıktı.
Alıp-Manaş baatır
1770 Kazır sütken Ak-Kaandı,
Kara sanaalu Ak-Köböñdi
Kayralı çoktoñ ceñdeyle,
Aydıp bolbos toy cazadı,
Albatı-condı cırgattı.

- Dönüp gelip eve girdi.
Oturacağı sırada,
1740 Garip-kel tekrar söyledi:
"Ak-boz at sağ olup.
Çakızına gelse ne olur?
Alıp-Manaş ölmeyip,
Dönüp gelse ne olur?"
1745 Onu duyan Kümüjek-Aru
Sekiz gelinini kenara itti.
Eşik önüne koşup geldi.
"Ak-boz çakızına gelse,
Altın tüyünü okşardım.
1750 Alıp-Manaş dönüp gelse,
Güzel dudaklarını öperdim".
Onu duyan Ak-Köbön
Turnaya çevnilip,
Çadının bacasından uçup gitti.
1755 Gökyüzünde sakdanıverdi.
Onu gören Alıp-Manaş,
Heybetli kılığına döndü.
Yetmiş iki dayaklı,
Demir yayını tartıp,
1760 Kanlı okunu tutup.
Ak turnanın arkasından
Çekip attı.
Çok geçmeden
Kanlı ok geri düştü.
1765 Ak turnanın tepesinden
Kalın derisini alıp geldi...
Bu sırada akrabalara,
Ayla birlikte ay çıktı,
Alıp-Manaş bahadır,
1770 Zalım Ak-Kağan'ı,
Kötü niyetli Ak-Köböñü,
Acımadan öldürmesine.
Emsalsiz bir toy yaptı.
Eli-halkı eğlendirdi:

1775 Cadın-cürümin carıttı.
Kıska bolgonın uzatpadım.
Uzun bolganın kıskartpadım
Albadañ ukkanım bu edi.
Artık kojonn çok turu.

775 Hayatını renklendirdi.
Kısa olanını uzatmadım.
Uzun olanını kısaltmadım.
Halktan duyduğum buydu.
Ekleyeceğim birşey yok.

- 1 Yurdu sahiplenecek oğul olan.
- 2 Ay sudurlu biçik: Gelecekten haber veren kitap; bir nevi yıldızname.
- 3 Göl gibi döken, akıtan.
- 4 Sıcak yatağa.
- 5 Niye gezersin?
- 6 Ev kurmasa da ev kurduğumuz, yuva kurduğumuz.
- 7 Sarılayım.
- 8 Yurt tutmasa da yurt tuttuğumuz; birlikte olmasa da birlikte olduğumuz.
- 9 Aylar uçup geçti.
- 10 Yıllar akıp geçti.
- 11 Halkta çare vardır.
- 12 Elde, yurttta bir fikir, yol vardır.
- 13 Yerle göğün birleştiği yere.
- 14 Gökyüzünü dinledi.
- 15 Sonunda seninle görüşürüz.
- 16 Savrulduğu görülmekteymiş.
- 17 Bağırды, kükredі.
- 18 Ayrılma ümidi, çaresi, yolu yok oldu.
- 19 Alıp-Manaş, soluyup onu burundan çıkardı.
- 20 Canlı gibi olan oklarını fırlattılar.

- 21 Zırhına.
- 22 Gizemli, bilinmez yigirmiştir.
- 23 Bu işin sonunda ne olacak.
- 24 Soyup.
- 25 Bana yardım edin.
- 26 Yakınımdan.
- 27 Kurut: Sütle hazırlanan bir çeşit yiyecek.
- 28 Gitmeyip durduğunu gördü.
- 29 Gördü.
- 30 Eşit, denk; heybetli.
- 31 Herşeyi gören; gelecekte haber veren kamları.
- 32 Tüñür sok-: Kamların ayin sırasında hususi davullarını çalmaları.
- 33 Sen ışık verirdin.
- 34 Yeryüzüne.
- 35 Çınladı, inledi.
- 36 Kendisinin işlediği suçları başkalarının üstüne atan; suç bastıran; utanma, arlanma bilmeyen kimseler için kullanılan bir deyim.
- 37 Çok.
- 38 Çok kısa sürede.
- 39 saplayıp.

ŞAHİS İSİMLERİ İNDEKSİ

A. Kalaşev 6
A. Lopat 6
A. Garf 9
A. L. Koptelov 9
A. Smerdov 9
Abdılđaev 16
Adarov 11
Aleksy G. Kalkin 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 22, 23, 27, 28, 32, 33, 39, 43
Altayçinov 11
Anfisa Rogoleva 9
Anohin 8, 21, 25, 26, 27
Berkov 16
Borovkov 70
Buteyev 11
Butuev 10
Cumaliev 70
Çaçıyakov 10, 28
Çakırova 10
Çernoeva 10
Çernoyeva 26
Çevalkov 5, 6
Çımy Alagızov 7
Çiçinov 7
Çolış Kuranakov 7
Çoluhaev 26

Çoluhov 10
Çoluhoğlu 8
Çopoy Butuyev 21
Çulçuşev 11
Çuniçkov 11
Dävkarayev 70
G. Vyatkin 8
G. Nikolaevič Potanin 6, 7, 8
Gurkin 7, 8
İlinkalı Petr İvanoviç Çiçinov 7
İsmailov 70
Jirmunskiy 16, 69, 70, 72
Kalkin 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 22, 23, 27, 28, 32, 33, 39, 43
Kandarakov 10, 19
Kandarakova 13
Kataşev 12
Klimoviç 70
Kojurov 69
Kokışev 11
Kokpaeva 11
Kuçiyak 6, 9
Markov 10, 37
Makoşeva 45
Maskaçakova 10
Meletinskij 16

- | | |
|--|-------------------------------------|
| N. G. Kuranakov 9 | Sokolov 11 |
| N. Ulagaşev 9, 10, 11, 13, 25, 29, 30, | Songkor Şunekov 9 |
| 31, 32, 33, 39, 41, 45, 46 | Stefan Landeşev 5 |
| Nikiforov 7 | Surazakov 10, 11, 12, 13, 19 |
| Nikolay İvanoviç Ananin 5 | Şaalbaa 37 |
| O. K. Alekseev 10 | Şeybani Han 72 |
| Oçubay Alekseyev 45 | Şincin 12, 25 |
| Orlov 16 | T. Çaçiyakov 10, 28 |
| Potanın 6, 7, 8 | Taştaşışeva 11, 26 |
| Potapov 13 | Tokmaşev 7 |
| Puhov 16 | Tuhtenev 11 |
| Pustogaşeva 11 | Ukaçina 11, 12 |
| Radlov 5, 6, 30 | Ulagaşev 9, 10, 11, 13, 25, 29, 30, |
| Sadikov 11 | 31, 32, 33, 39, 41, 45, 46 |
| Sagitov 70 | Vasiliy İ. Verbitskiy 6 |
| Sanka 28 | Yakov 5 |
| Sartakpay 7, 8 | Yalatov 10, 11, 26, 28, 29, 38 |
| Semen Çonaşev 7 | Yutkanov 7 |
| Sergey Kataş 12, 15 | Zarifov 69 |

BİBLİYOGRAFYA

BİBLİYOGRAFYA

- Adarov, A. "Albatırnıñ Möñkülik Poeziyası", **Altay Çolmonı**, 19 Ekim 1977.
- _____ **Altayskie Geroičeskie Skazaniya**, Moskova 1983.
- _____ **Kalkin A.G. Altaskiy Geroičeskiy Epos**, Moskova 1983.
- _____ **Pravda**, 27 Temmuz 1981.
- _____ **Zvezda Altaya**, 4 Ağustos 1981.
- Ahmetova, F. V., **Tatar Halık İcadı - Dastannar**, Kazan 1984.
- Akkocayev, Sultankul, **Alpamıs Batırdrın Kıssası**, Almatı 1953.
- Aksavit Batırılar Cırı, İ.c., Almatı 1977.
- Alpamıs-Kıyas Cıray Variantı, Nökis 1957.
- Alpamıs-Ögiz Cıray Variantı, T. 1941.
- Alpamıs, Taşkent 1957.
- Altay Baatırılar, IX.c., Gomo-Altaysk 1977.
- Altay Baatırılar, V.c., Gomo-Altaysk 1966.
- Altay Baatırılar, X.c., Gomo-Altaysk 1980.
- Altay Çolmonı, 9 Nisan 1985.
- Altay Çolmonı, 14 Mart 1981.
- Altay Tuularında, 4, 1953.
- Altay Tuularında, 1951.
- Altay-Baatırılar, XI c., Gorno-Altaysk 1983.
- Altayskaya Literatura, Gorno-Altaysk 1955.
- Altayskiy Geroičeskiy Epos, Moskva 1973.
- Anohin, A.V. "Predaniya Altaytsev o Svoih Tsaryah Bogatıryah", **Tomskie Yeparhialnie Vedomosti**, 14, 1912
- Antopolskiy, L. "Poyuşsee Slovo Altaya", **Literatura i Tı**, 5, 1973.
- Arkadiy, Kudrya, "Altay Albatırnıñ Kayçı", **Altay Çolmonı**, 20 Ekim 1981.

- Avezov, M. - N.S.Smirnova, **Alpamıs Batır**, Almatı 1961.
- Avezov, M. "Kirgizskaya Nadonaya Geroičeskoaya Poema Manas", **Kirgizskiy Geroičeskiy Epos Manas**, Moskova 1960.
- Bahadırova, S. **Kitabı Dedem Korkut, Koblan, Edige Hem Hezirgi Edebiyat Hakkında Oylar**, Nökis 1992.
- Baskakov, N.A. - T.M. T., **Oyrotsko-Russkiy Slovar**, Moskova 1947.
- Baskakov, N.A. **Severnie Dialekti Altayskogo (Oyrotskogo) Yazıkı. Dialekt Çerneviñ Tatar (Tuba Kiji) Tekstı i Perevodı**, Moskva 1965.
- Başkort Halık İcadı-Epos, İkence kitap, Öfö 1973.
- Başkort Halık İcadı, 2. tom, Öfö 1959.
- Baştamı Şkolgo Kırırar Knige, Novosibirsk 1934
- Başukova, L. **Aleksey Grigoryeviç Kalkin**, Gorno-Altaysk 1987.
- Bedıurov, B. "Cayalta Tügenbes, Kay Üzülbis", **Altay Çolmonı**, 14 Nisan 1976.
- "Kayçılar, Sudurçılar, Cürgencer", **Altay Çolmonı**, 9 Nisan 1976.
- Belekov, C. **Altay Çolmonı**, 12 Mart 1974.
- Berdibayev, R. **Kazak Eposı**, Almatı 1982.
- "Biografiya Skazitelya A.G. Kalkina", **Maaday-Kara**, Moskova 1973.
- Borojkov, A.K. "Geroičeskaya Poema ob Alpamışe", **Ob Epose Alpamışe**, Taşkent 1959.
- Brovaşov, S. **Koms. Pravda**, 28 Mart 1986.
- "Cahan Balalar Edebiyeti Kütübhanesi Apamışe-Rüstemhan. Taşkent 1985
- Cumaliev, K. **Kazak Eposı men Edebiyet Tarihiniñ Me-seleleri**, Alma-Ata 1959.
- Çınar, Ali Abbas **Türklerde At ve Atçılık**, Ankara 1993.
- Çunijekov, Ç. "Jiit Poetterdrın Stihleri Kereginde". **Altay Çol-**

- Davkarayev, N. "Alpamış Destanı", **Kızıl Karakalpakstan**, 84, 1938.
- Direnkova, N.P. **Şorksiy Folklor**, Moskova-Leningrad 1940.
- Dmitriev, N.K. **Başkırskie Narodnie Skazki**, Ufa 1941.
- Elçin, Prof. Dr. Şükrü, "Türk Destan, Masal ve Hikâyelerinde Atla İlgili İnanışlar", **Halk Edebiyatı Araştırmaları II**, Ankara 1988.
- Ergin, Prof. Dr. Muharrem, "Atların Doğuşlarıyla ilgili Efsaneler", **Halk Edebiyatı Araştırmaları II**, Ankara 1988.
- Ergun, Metin, **Dede Korkut Kitabı I** (Giriş-Metin-Faksimile), Ankara 1989.
- Filotov, K. "Hakas Haycıları ve Haycılık Sanatı", **Milli Folklor**, 19, 1993, s.23-26.
- Gatina, H.H. - H.H. Y., **Literaturanın Hrestomatiyası Baştan Şkoldın Üçüncü Klazına**, Novosibirsk 1935, 83-105.
- Gökyay, Orhan Şaik, **Tatar Halık İcatı-Ekiyatlar**, I. kitap, Kazan 1977.
- Gürsoy N., E. (Yay. haz.) **"At Üzerine"**, I. Uluslararası Türk Folklor Semineri Bildirileri, Ankara 1984.
- Ğabdullin, M. - T. Sıdıkov, **Türk Kültüründe At ve Çağdaş Atçılık**, İstanbul 1995.
- İbrayev, Şekir **Kazak Halkının Batırlık Cırı**, Almatı 1972.
- İnan, Abdülkadir, **Epos Âlemi**, Almatı 1983.
- İsmailov, B. **Eski Türk Dini Tarihi**, İstanbul 1976.
- Jirmunskiy, V.M. - H.T.Z. **Makaleler ve İncelemeler**, I.c., Ankara 1987; II.c., Ankara 1989.
- Tarihte ve Bugün Şamanizm**, Ankara 1972.
- "Karakalpak Eposlarının Geypara Meseleleri Hakkında"**, **Kızıl Karakalpakstan**, 80, 1955.
- Uzbekskiy Narodny Geroişeskiy Epos**, Mos-

- Jirmunskiy, V.M. kova 1947.
- "Epişeskie Skazanie ob Alpamişe i Odisseye Gomeri", **İzd. AN. SSR**, ord. Liter. i Yaz, 1957.
- "Voprosi Genezisa i İstori Geroişeskiy Skazaniya ob Alpamişe", **Ob Epose Alpamiş**, Taşkent 1959.
- Skazanie ob Alpamişe i Bogatirskaya Skazka**, Moskova 1960.
- Turskiy Geroişeskiy Epos**, Leningrad 1974.
- Altayskaya Pravda**, 21 Ocak 1978.
- "Alun-Ergek", **Altaydın Tuularında**, Gorno-Altaysk, 4, 1953.
- "Kayıqlardıñ Margaanıñ", **Altay Çolmonı**, 17 Ekim 1990.
- Pamyatka: K Onyam Literaturı i İskusstva Gornogo Altaya v Başkırskoj ASSR** 27-30 sent. 1982 g. / Gorno-Altaysk 1982.
- Pamyatka**, Gorno-Altaysk 1986.
- "Kara-Taacı Kıs", **Altaydın Tuularında**, Gorno-Altaysk, 2, 1951.
- Maaday Kara**, Gorno-Altaysk, 1957.
- Oçı-Bala**, Gorno-Altaysk 1951.
- Altayskie Geroişeskie Skazaniya**, Moskova 1983.
- Ay Sologoy Lo Kün Sologoy**, Gorno-Altaysk 1989.
- Ay-Sologoy lo Kün-Sologoy**, Gorno-Altaysk 1989.
- "Kan-Büdey", **Üç-Mrygak**, 1985.
- Altayskiy Folklor**, Gorno-Altaysk 1988.
- Karakalpak Folklorı**, VII.c., Nökis 1981.
- Karakalpak Folklorı**, VII.c., Alpamiş, Nökis 1981.
- "Kozın Erkeş i Kozı-Korpeş le Bayan Slu". **Uçenie Zapiski**, Gorno-Altayskogo NiiİVal, 2, 1958.

- Kataşev, S.M. Altay Ülger Kereginde, Gorno Altaysk, 1974.
Folklornoe Nasledie Narodov Sibiri i Dalnego Vostoka, Gorno-Altaysk 1986.
Folklornoe Nasledie Narodov Sibiri i Dalnego Vostoka, Gorno-Altaysk 1989.
"Nekotone Osobennosti Stiha Geroičeskogo Eposa Altaytsev", Učenje Zapiski Gorno Altayskogo NiiYaL, 11, 1974.
- Kazağačeva, Z.S., Zvezda Altaya, 3 Nisan 1985.
Folklornoe Nasledie Narodov Sibiri i Dalnego Vostoka, Gorno-Altaysk 1986.
- Kazak Edebiyetiniñ Tariyhı, I. tom, I. kitap, Almatı 1960.
- Kazak Eposı, 3. kitap, Alpamıs, Almatı 1957.
- Kazak Halık Edebiyeti - Batırlar Cırı, 2.c., Almatı 1986.
- Kızlasov, L.P. "O Yujnih Granitsah Gosudartsva Drevenih Hakasov V IX-XII vv.", Učenje Zapiski Hakasskogo Nil Yazıka Literaturı i İstorii, VIII, Abakan 1960.
- Klimoviç, L.İ. "Problema İdeynogo Soderjaniya i Printsipi Kri-tičeskogo Analiza Eposa Alpamıs", Tezis Dok-ladov i Soobş. Region. 50 veş. Po Eposu Al-pamıs, İzd. AN UzSSR, Taşkent 1956.
- Kojurov, U. Şıǵarmaları, Nökis 1988.
- Kondakov, G. Sibirskie Ogni, 9, 1974.
- Drujba Narodov, 12, 1977.
- Koptelov, A. "N.U. Ulagaşev i Oyrrotskiy Narodniy Epos", Altay-Buuçay, Novosibirsk 1941.
- "N.U. Ulagaşev le Oyrot Albatınıñ Epozi", Çör-Çöktör, Oyrot-Tura 1940.
- "N.U. Ulagaşev i Yevo Bilini", Malçı-Mergen, Oyrot-Tura 1947.

- Kozlov, K. İnformatsionnyy Bulletin SP SSSR, 4, 1974.
- Kuçiyak (Ç., A.Smerdov), Altın-Tuudi, Novosibirsk 1950.
- Kuçiyak, Altın Tuuci, Oyrot-Tura, 1941.
- "Altın-Tuudi, Novosibirsk 1941.
- "Kan-Sulutay", Sibirskie Ogni, 1940.
- "Oyrottiñ Kayǵızı", Alıp-Manaş, Oyrot-Tura, 1940.
- Kuçiyak, P.V. Altayskie Skazki, Novosibirsk 1937.
- Kuçiyak, Temir-Sanaa, Novosibirsk 1940.
- Kudrya, A. Omskaya Pravda, 28 Ağustos 1981.
- Zvezda Altaya, 7 Kasım 1981.
- Lipkin, S. Drujba Narodov, 12, 1977.
- Maaday-Kara, Gorno-Altaysk, 1979.
- Maaday-Kara, Novosibirsk 1981.
- Maksetov, K.M. Karakalpakskiy Epos, Taşkent 1976.
- Mukanov, S. Batırlar, Almatı 1939
- Nikiforov, N.Y. Anosskiy Sbornik, Omsk 1916.
- Ob Epose Alpamıs, Taşkent 1959.
- Ocak, Ahmet Yaşar Bektaş Menakıbnâmelerinde İslâm Öncesi İnanç Motifleri, İstanbul 1983.
- Okladnikov, A.P. - V.D.Z., Petroglifi Zabaykaliya, L.C., Leningrad 1970.
- Orlov, A.S. Kazahskiy Geroičeskij Epos, Moskova Le-ningrad, 1945.
- Ögel, Bahaeddin, Türk Kültür Tarihine Giriş. 9.c., Ankara 1984.
- Türk Mitolojisi, 1.c., Ankara 1971.
- Özbek Halk Dastanları Alpamıs- I, Taşkent 1992.
- Özbek Halk İcadı-Alpamıs, Taşkent 1979
- Özen, Kutlu, Sivas ve Divriği Yöresinde Eski Türk İnanç-larına Bağlı Adak Yerleri, Sivas 1986.
- Paksoy, H. "Alpamıs Çene Bamsı Beyrek - Eki At. BirDestan". Kazak Edebiyatı, 10 Ekim 1986.

Pesni Nad Katun'ya, Gorno-Altaysk 1962.

- Plitçenko, A. **Literaturnaya Gazeta**, 16 Ekim 1985.
Plitçenko, A. **Literaturnaya Gazeta**, 17 Ağustos 1977.
Plitçenko, A. "Mönkülükke Kuuçındaşken Kiji", **Altay Çomoni**, 21 Ocak 1978.
Plitçenko, A. **Sibirskie Ognı**, 3, 1984.
Plitçenko, A. **Sibirskie Ognı**, 6, 1985.
Plitçenko, A. **Sovjetskiy Pisatel**, Moskova 1988.
Plitçenko, A. **Sibirskie Ognı**, 4, 1977.
Potanin, G.N. **Oçerki Severo-Zapadnoy Mongolii**, IV tom, Saint-Peterburg 1883.
Potanin, "Kirgizskie i Altayskie Predaniya Legendı i Skazki", **Jivaya Starina-1916 g.**, XXV, Petrograd 1917.
Potanin, **Primeçaniya k "Anoskomu Sborniku"**, Omsk 1916
Potapov, L.P. "Altun-Tuudi", **Sovetskaya Etnografiya**, 3, 1950.
Potapov, L.P. "Geroičeskiy Epos Altaysev", **Sovetskaya Etnografiya**, 1, 1949.
Potapov, L.P. "Materialı Po Etnografii Tuvintsev Rayonov Mongun-Taygi i Kara-Holya", **Trudi Tvinskoy Komplekskoy Arheologo - Etnografičeskoj Ekspeditsii. I. Materialı Po Arheologii i Etnografii Zapadnoy Tuvi**, Moskova-Leningrad 1960.
Potapov, P. "Ohotniç'yi Poverıya i Obryadı u Altaysev i Turko", **Kultura i Pismennost Vostoka**, V, 1929.
Prohorov, B. **Sov. Rossiye**, 11 Ağustos 1985.
Radlov, V.V., **Obraztsı Narodnoy Literaturı Tyurkskih Plemen Yujnoy Sibiri**, I.c., Saint-Peterburg 1866.
Roux, J. P. (Ç. A. Kazancıgil), **Türklerin ve Moğolların Eski Dini**, İstanbul 1994.
Sagitov, İ.T. **Karakalpak Halkının Kaharmanlık Eposı**, Nökis 1986.

Smirnova, N.S. - T. Sıdıkov,
Surazakov,

- Batırlar Cırı**, I.c., Almatı 1963.
Etapı Razvitiya Altayskogo Geroičeskogo Eposa, Moskova 1973.
"Geroičeskoe Skazanie Altın Bize", **Altın-Bize**, Gorno-Altaysk 1965.
İz Glubini Vekov, Gorno-Altaysk 1982.
"K Problema Sravnitelno-İstoričeskogo İzuçeniya Eposa Narodov Sibiri", **Osnovnie Problemy İzuçeniya Poetičeskogo Tvorčestva Narodov Sibiri: Dalnego Vostoka**, Ulan-Ude 1961.
"Kayçı Aleksey Kalginge -50 Çaş", **Altay Çolmonı**, 3 Nisan 1975.
"N.K. Yalatov: Yevo Skazanie Ölöñir", **Ölöñir**, Gorno-Altaysk 1969.
"O Nekotonh Printsipah Perevoda Altayskogo Geroičeskogo Eposa", **Uçenii Zapiski Gorno-Altayskogo NiiİYal**, 11, 1974.
"Ob Altayskom Skazaii Alip-Manaş", **Ob Epose Alpamuş**, Taşkent 1959..
Altay Folklor, Gorno-Altaysk 1975.
Altayskiy Geroičeskiy Epos, Moskva 1985.
Folklor İzdanie Eposa, Moskova 1977.
Geroičeskoe Skazanie o Bogatire Altay-Buuçaye, Gorno-Altaysk 1961.
"Geroičeskoıy Epos Altaysev", **Uçenie Zapiski, Gorno-Altayskogo NiiİYal**, 2, 1958.
Kayçı Ulagaşev, Gorno-Altaysk 1961.
"Bir Orta Asya Özbek Türk Destanı: Alpamuş Menşei ve Versiyonları", **Türk Folkloru Araştırmaları** 1982, Ankara 1983, s.177-189.

Sümer, Faruk,
Şincin, İ.B.

Türklerde Atçılık ve Binicilik, İstanbul 1983.
Kayçı A.G. Kalkın, Gorno-Altaysk 1984.
"Skazitel A.G. Kalkın", **Naučno-Populyarniy Oçerk**, Gorno-Altaysk 1987.
"Adı Çıkkın Kayçı", **Tuulardıñ Cıldızı**, Gorno-Altaysk, 1975.
Altay Çolmonı, 7 Temmuz 1994.
"Altay Kay-Moskvada", **Altay Çolmonı**, 14 Kasım 1972.
"Altay Kayçılar", **Altay Çolmonı**, 2 Kasım 1983.
Altayskiy Folklor i Literatura, Gorno-Altaysk 1982.
Cangar i Problemi Epiçeskogo Tvorçestva Turkogo-Mongolskih Narodov, Elista, 1, 1978.
"Çörçöktö dö Çin Bar", **Tuulardıñ Cıldızı**, Gorno-Altaysk 1976.
Folklornoe Nasledie Gornogo Altaya, Gorno-Altaysk 1989.
Folklornoe Nasledie Narodov Sibiri i Dalnego Vostoka, Gorno-Altaysk 1986.
Folklornoe Nasledie Narodov Sibiri i Dalnego Vostoka, Gorno-Altaysk 1989.
"Kayçılar Uğı Üzülbegencerler", **Altay Çolmonı**, 19 Nisan 1979.
"Kaydıñ Küüzi", **Altay Çolmonı**, 20 Nisan 1975.
"Kur Kurçatkan Ayılçığar", **Altay Çolmonı**, 27 Nisan 1975.
Natsionalnoe Nasledie Gornogo Altaya, Gorno-Altaysk 1984.
Zvezda Altaya, 3 Nisan 1975.

Şinjin, T.

Tadlev, P.
Tanyu, Hikmet

Taştaşıeva, E.K.
Tokmaşov, G.M.

Troyakov, P.A.

Tursinov, E.D.

Ukaçın, B.
Ukaçına, K.E.

Ulağaşev (Kuçıyak),
Ulağaşev, (der. P. M.).

"Altınan Baalu Kargandans", **Altay Çolmonı**, 18 Haziran 1992.

Altay Çolmonı, 25 Nisan 1974.

"Türklerde Ağaçla İlgili İnançlar", **Türk Folkloru Araştırmaları Yıllığı 1975**, Ankara 1976.

Altın-Bize, Barnaul 1965.

"Teleutskie Materialı", **Trudı Tomskogo Obşçestva İzuçeniya Sibiri**. III (1), Tomsk 1915.

"Promislovaya i Magičeskaya Funktsiya Skazaniya Skazok u Hakasov", **Sovetskaya Etnografiya**, 2, 1969.

Kazak Aız Edebiyetin Casavşıların Bayırğı Ökilderi, Almatı 1976.

Literaturnaya Rossiya, 16 Aralık 1977.

"Altaydıñ At-Nereli Kayçı Aleksey Kalkın Kereginde Sös", **Ay Sologoy lo Kün Sologoy**, Gorno-Altaysk 1989.

"Kayçı Kereginde Sözim", **Cenüniñ Çolmonı**, Gorno-Altaysk 1985.

"Altaydıñ At-Nereli Kayçı Aleksey Kalkın Kereginde Sös", **Ay Sologoy lo Kün Sologoy**, Gorno-Altaysk 1989.

Malçı-Mergen, Oytrot-Tura 1945.

Şime-Sudurçı, Gorno-Altaysk 1950.

Alıp-Manaş, Gorno-Altaysk 1985.

Malçı-Mergen, Oytrot-Tura. 1947.

"Alıp-Manaş", **Altay Kay Çörçöktör**. I. tom, Gorno-Altaysk 1985.

Alıp-Manaş, Gorno-Altaysk 1985.

Alıp-Manaş, Oytrot-Tura 1940.

- Ulagaşev, N.U. **Altay-Buuçay**, Novosibirsk, 1941.
_____, **Çörçöktör**, Gorno-Altaysk, 1941.
_____, "Er-Samır", **Altay Kay Çörçöktör**, II. tom, Gorno-Altaysk 1986.
_____, **Er-Samır**, Gorno-Altaysk, 1986.
_____, **Malçı-Mergen**, Novosibirsk 1945.
Verbitskiy, V., **Slovar Altayskogo i Aladagskago Nareçiy Turk-skogo Yazıka**, Kazan 1884.
Vladimirtsov, B.Y. **Altayskie İnorodtsı**, Moskva 1893.
_____, **Mongolo-Oyratskiy Geroiçeskiy Epos**, Moskova 1923.
Volodin, M. **Zvezda Altaya**, 29 Aralık 1977.
Vyatkin, G. "Altın-Koo", **Sibirskie Ogni**, 1, 1925.
Yalatov, N.K. **Ölönir**, Gorno-Altaysk, 1970.
Yavinskiy, V. **Altayskaya Pravda**, 14 Haziran 1983.
Yoldaş, Fazıl, **Alpamış**, Taşkent 1939.
Zarifov, H.T. "Osnovnie Motivi Eposa Alpamış", **Ob Epose Alpamış**, Taşkent 1959.